

ПОРІВНЯЛЬНА ЦИВІЛІСТИКА

УДК 347.788.4

Харитонова Олена Іванівна,

д. ю. н., професор, член-кореспондент НАПрН України,

зав. кафедрою права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІРАТСТВА, КОНТРАФАКЦІЇ ТА ПЛАГІАТУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Постановка проблеми. Питання належного забезпечення ефективної правової охорони результатів інтелектуальної діяльності від неправомірного використання дедалі більше стають предметом наукових досліджень. Це пов'язане з тим, що сучасний рівень науково-технічного прогресу, попри всі переваги для подальшого розвитку людства, призводить до відчуження автора від процесу користування твором. Здійснивши перший випуск твору у світ, автор надалі практично не може контролювати різноманітне за характером і масштабом користування ним. Тому основним питанням стає правове забезпечення дотримання майнових і моральних прав автора, захист від піратства та плагіату.

Виклад основного матеріалу. Порушення в сфері права інтелектуальної власності охоплюються, таким чином, такими поняттями, як «піратство», «плагіат», «контрафакція».

Слід зазначити, що проблема захисту авторських прав від піратства, контрафакції та плагіату є глобальною і стосується всіх держав, незалежно від економічного та соціального розвитку, від притаманної їм правової традиції і системи права. Однак, Україні, як країні, що тяжіє до романо-германської правової системи, ближчим є досвід країн відповідної групи у вирішенні зазначених проблем. Не в останню чергу інтерес викликають правові рішення країн Східної і Центральної Європи, які ще донедавна будували своє законодавство на схожих засадах, до числа яких належить один з наших найближчих сусідів – Республіка Польща.

Говорячи про правові системи України і Польщі, слід враховувати ту обставину, що теорія порівняльного правознавства має справу з різними правовими системами винятково в порівняльному плані. Правові системи цікавлять порівняль-

не право лише в одному – порівняльному плані, як база порівняльно-правових досліджень. Всі інші дослідження, проведені в межах окремих правових систем, або ж вивчення самих по собі національних та іноземних правових систем не належать до порівняльного правознавства, бо це лише підготовча стадія порівняльного аналізу. Сказане стосується як загальної теорії порівняльного правознавства, так і окремих порівняльно-правових дисциплін. Вивчення окремо, самого по собі «свого» національного чи закордонного цивільного права, права інтелектуальної власності ще не означає їхнього дослідження в порівняльно-правовому плані. Це означає лише підготовку об'єктивно необхідних для проведення порівняльно-правових досліджень умов; виявлення всього того правового масиву, на основі і з використанням якого буде надалі вестися порівняльно-правовий аналіз; нарешті, визначення об'єктів дослідження різних галузевих порівняльно-правових дисциплін. Кожний з цих об'єктів є цілісним комплексом, що складається із системи відповідних норм – конституційної, адміністративної, цивільної й іншої галузей права, а також пов'язаних з ними правових ідей, поглядів, юридичної практики, правовідносин тощо.

Говорячи про правові системи різних країн як про об'єкт дослідження порівняльного правознавства, пропонується враховувати ту обставину, що теорія порівняльного правознавства має справу з різними правовими системами винятково в порівняльному плані. Правові системи цікавлять порівняльне право лише в одному – порівняльному плані, як база порівняльно-правових досліджень. Всі інші дослідження, проведені в межах окремих правових систем, або ж вивчення самих по собі національних та іноземних правових систем не належать до порівняльного правознавства, бо це лише

підготовча стадія порівняльного аналізу. Сказане стосується як загальної теорії порівняльного правознавства, так і окремих порівняльно-правових дисциплін. Вивчення окремо, самого по собі «свого» національного чи закордонного цивільного права, права інтелектуальної власності ще не означає їхнього дослідження в порівняльно-правовому плані. Це означає лише підготовку об'єктивно необхідних для проведення порівняльно-правових досліджень умов; виявлення всього того правового масиву, на основі і з використанням якого буде надалі вестися порівняльно-правовий аналіз; нарешті, визначення об'єктів дослідження різних галузевих порівняльно-правових дисциплін. Кожний з цих об'єктів є цілісним комплексом, що складається із системи відповідних норм – цивільної й іншої галузей права, а також пов'язаних з ними правових ідей, поглядів, юридичної практики, правовідносин тощо.

При цьому порівняльно-правові дослідження можуть проводитися на макрорівні і мікрорівні. При проведенні порівняльних досліджень на макрорівні акцент робиться на дослідженні методів поведіння з правовим матеріалом, процедурах вирішення спорів чи ролі окремих елементів права. На макрорівні порівнюють законодавчу техніку, стиль кодифікації, способи тлумачення різних законодавчих актів, а також обговорюють правову роль прецедентів, значення методології для розвитку права, методик підготовки судових рішень. Порівняння на мікрорівні має об'єктом не загальні проблеми, а спеціальні інститути чи проблеми, тобто правила, що використовуються для рішення повсякденних конкретних проблем і конфліктів інтересів. Отже, коли на макрорівні в основному вирішуються загальнотеоретичні проблеми, то на мікрорівні – як правило, прикладні, практичні питання.

Що стосується порівняння захисту авторських прав від піратства, контрафакції та плагіату та тих проблем, що існують у цій сфері, у праві України та Республіки Польща, має йтися саме про макрорівень таких досліджень. Основною метою такого порівняння є розширення сфери пізнання. Якщо під правовою наукою розуміти не тільки тлумачення національних законів, правових принципів і норм, але й дослідження моделей для запобігання і регулювання соціальних конфліктів, то стає очевидним, що компаративістика має більш широкий спектр типових рішень, чим національно замкнута права наука. Досвід накопичений у правових системах світу, розширює і збагачує вибір і надає критично налаштованому досліднику можливості знайти найбільш оптимальне рішення для даного часу і місця.

Порівняння норм законодавства польського та українського свідчить про існування певних проблем, зокрема, у визначенні поняття «піратство» та «плагіат».

Слід зазначити, що в Україні, незважаючи на широке вживання терміна «піратство» у літературі й у засобах масової інформації, книга четверта ЦК України не містить його визначення, та й взагалі не згадує про це явище.

Закон України «Про авторське право й суміжні права» визначає поняття плагіату і піратства.

Так, до порушення особистих немайнових прав закон відносить плагіат (ст. 50 Закону України «Про авторське право й суміжні права») – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Таким чином, законодавець виділяє дві ознаки плагіату: по-перше, оприлюднення (опублікування твору), по-друге, оприлюднення під іменем особи, яка не є автором цього твору. Ознаками плагіату є те, що це посягання на об'єкт авторського права, яке є активною дією, форму якої законодавець визначив як оприлюднення (опублікування) твору; ця дія є незаконною (протиправною); вона може проявлятися в оприлюдненні (опублікуванні) твору як повністю, так і частково; оприлюднення (опублікування твору) чужого твору відбувається під іменем особи, що не є автором цього твору.

Слід зазначити, що у польському законодавстві відсутнє легальне визначення поняття «плагіату», яке тлумачиться виходячи зі значення слова «plagiatus» (крадіжка). У різних наукових виданнях плагіат розуміється як порушення особистого права автора – а саме – права авторства на твір; крадіжка літературна або артистична; як привласнення чужого твору, видання його під своїм іменем, дослівне запозичення з чужих творів і подання як власної творчості [1].

Плагіат поділяють на два види: явний (простий, очевидний, безпосередній) та прихований (складний, опосередкований). Явний плагіат є запозиченням чужого твору повністю або значної його частини у незмінному вигляді або з мінімальними змінами. Відповідно явний плагіат може бути вчинений у формі плагіату повного, часткового або цитатного (цитатним є представлення в якості власних фрагментів чужого твору без якихось додатків або змін).

Прихованим плагіатом є змішування власної творчості з творчістю іншої особи, від чого цей вид плагіату є важким для кваліфікації. Такий вид плагіату може поставати у формах плагіату редакційного, інкорпораційного, адаптаційного, співавторського, інформаційного та ін.

До ознак плагіату належить те, що він є порушенням прав авторства, привласненням собі прав авторства, таке привласнення має здійснюватися на власну користь, воно має порушувати чуже авторство, не має значення наявності або відсутності

2007 рр.), абсолютно не відповідають ані вимогам Європейського кримінального законодавства, ані реаліям ери цифрових технологій [4].

В Україні врегулювання питань захисту авторських прав у мережі Інтернет також далеко від досконалості. Що стосується відтворення твору за допомогою мережі Інтернет, то відповідно до ст. 441 ЦК України відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі є його використанням, що цілком підпадає під відтворення твору у цифровій формі. Закон України «Про авторське право і суміжні права» під опублікуванням твору розуміє випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і / або суміжних прав примірників твору, фонограми, відеограми, виготовлених зокрема, електронними чи іншими способами. Крім цього, відповідно до п. 31 Постанови Пленуму ВСУ від 4 серпня 2010 р. № 5 «Про застосування судами норм законодавства за справами про захист авторського права та суміжних прав» розміщення творів у мережі Інтернет у вигляді, доступному для публічного використання, є доведенням творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснювати доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором згідно з п. 9 ч. 3 ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Таким чином, таке розміщення є правомірним лише з дозволу автора або іншої особи, яка має авторське право.

При кваліфікації дій в якості піратських має йтися, насамперед, про незаконність такого опублікування, відтворення, розповсюдження, використання.

Відносини у сфері телекомунікаційних послуг в Україні регулюються згідно з Законом України «Про телекомунікації» і Правил надання та одержання телекомунікаційних послуг, затверджених Постановою КМУ від 9.08.2005 р. № 720.

Крім цього, 7.09.2005 р. Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію про кіберзлочинність. У цій Конвенції визначено декілька понять, зокрема, поняття комп'ютерної системи, комп'ютерних даних, постачальника послуг тощо.

Так, комп'ютерна система означає будь-який пристрій або групу взаємно поєднаних або пов'язаних пристроїв, один чи більш з яких, відповідно до певної програми, виконує автоматичну обробку даних.

Комп'ютерні дані означають будь-яке представлення фактів, інформації або концепцій у формі, яка є придатною для обробки у комп'ютерній системі, включаючи програму, яка є придатною для того, щоб спричинити виконання певної функції комп'ютерною системою.

Постачальник послуг означає будь-яку державну або приватну установу, яка надає користу-

вачам своїх послуг можливість комунікацій за допомогою комп'ютерної системи, та її будь-яку іншу установу, яка обробляє або зберігає комп'ютерні дані від імені такої комунікаційної послуги або користувачів такої послуги.

Власники Інтернет-ресурсів є або операторами телекомунікацій, або ж провайдерами телекомунікацій. Відповідно до Закону України «Про телекомунікації» оператори і провайдери не несуть відповідальності за зміст інформації, що передається їхніми мережами. А відповідно до п. 427 та 428 Правил оператори і провайдери телекомунікацій не мають права контролювати зміст інформації, що передається або приймається споживачем (абонентом), а відповідальність і ризики за використання інформаційних ресурсів Інтернету несе споживач (абонент). За умови наявності на Інтернет-ресурсах операторів, провайдерів телекомунікацій інформації (матеріалів), які порушують права інтелектуальної власності третіх осіб, відповідальність за таке розміщення нестимуть особи, які розміщували такі матеріали. А найчастіше такими особами є саме користувачі (споживачі) Інтернет-ресурсів [5].

Слід зазначити, що ЄС 8 червня 2000 р. прийнято Директиву «Про електронну комерцію», якою передбачено, що сервіс-провайдер оперативно видаляє або відключає доступ до інформації, яку він зберіг, після того, як суд чи адміністративний орган прийняв рішення про видалення такої інформації (ст. 13). Аналогічно до цього хостінг-провайдер після отримання інформації про незаконну діяльність та пов'язані з цим вимоги про відшкодування збитків, оперативно видаляє її або відключає доступ до неї (ст.14), при цьому процедури видалення інформації або припинення доступу до неї можуть визначатись у національному законодавстві держави-члена. Стаття 15 Директиви визначає, що провайдери не повинні робити моніторинг інформації, передачу якої вони здійснюють або зберігають, а також намагатись виявити обставини, що свідчать про незаконну діяльність. Це стосується не тільки відносин у сфері охорони авторського та суміжних прав. Щодо застосування даної норми Європейський суд 25 листопада 2011 р. виніс прецедентне рішення, згідно з яким суб'єкти авторського права не можуть просити європейських Інтернет-сервіс-провайдерів фільтрувати вміст мережі, відсіваючи піратські матеріали [6].

У ст. 10 Конвенції про кіберзлочинність, до якої, як зазначалося, приєдналася й Україна, встановлено, що кожна Сторона повинна вжити такі законодавчі та інші заходи, які можуть бути необхідними для встановлення кримінальної відповідальності відповідно до її внутрішнього законодавства за порушення авторських прав, у випадку,

коли такі дії вчинені свідомо, у комерційних розмірах і за допомогою комп'ютерних систем.

Як вбачається з аналізу чинного законодавства, при кваліфікації діянь як порушень у мережі Інтернет постає проблема визначення не лише ознак порушення, його галузевої приналежності, але й встановлення належного суб'єкта такого правопорушення. Зазначене зумовлює необхідність розробки чіткого механізму захисту прав авторів у мережі Інтернет з встановленням суб'єктів правовідносин, що виникають, специфіки їх об'єкту.

Висновок. Підводячи підсумок досить стислому дослідженню питань плагіату і піратства в Україні та Республіці Польща, слід акцентувати увагу на спільних зусиллях у цьому напрямку. І тут не можна не згадати, зокрема, Проект Європейського кодек-

су авторського права, метою якого є гармонізація й уніфікація авторського права на європейському рівні, оскільки, незважаючи на двадцятилітній досвід гармонізації авторського права шляхом прийняття Директив і зростання значення прецедентів Європейського суду, законодавство в державах – членах ЄС дотепер суттєво відрізняється. Це феноменальне явище в розвитку й зближенні доктринальних основ європейського авторського права, подоланні розбіжностей між різними системами й моделями авторського права, тим більше, що основу цього документа становлять норми семи директив ЄС про авторське право. Однак він не виходить за рамки, встановлені Бернською конвенцією про охорону прав інтелектуальної власності й договорів ВОИС, що є дійсними для ЄС і його держав-членів [7].

ЛІТЕРАТУРА

1. Prawo własności intelektualnej / pod redakcją Joanny Sienczyło-Chlabicz. – Wydanie 1. – Warszawa : LexisNexis, 2009. – S. 181-182.
2. Prawo własności intelektualnej / pod redakcją Joanny Sienczyło-Chlabicz. – Wydanie 1. – Warszawa : LexisNexis, 2009. – S. 191-192.
3. Пирогова В. Контрафакт и пиратство: вопросы теории и практики. – Режим доступа: http://www.juristlib.ru/book_7590.html.
4. Любер О. Порівняльна характеристика кримінальної відповідальності за деякі злочини у сфері порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності згідно із законодавством України та Польщі у світлі міжнародної Угоди про відповідальність за підроблення та піратство / О. Любер // Юридичний журнал: аналітичні матеріали. Коментарі. Судова практика. – Київ : Юстініан, 2012. – № 4. – С. 62-64.
5. Бойченко А. Захист авторського права й суміжних прав в Інтернеті // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 6. – С. 39.
6. Капіца Ю. Спеціальні механізми захисту авторського права і суміжних прав в Інтернеті / Ю. Капіца, О. Рассомахіна, К. Шахбазян // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 4. – С. 14.
7. Комзюк Л. Значення проекту Європейського кодексу авторського права для гармонізації авторського права у процесі європейської інтеграції / Л. Комзюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011. – № 4. – С. 5.

Харитонова Олена Іванівна

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІРАТСТВА, КОНТРАФАКЦІЇ ТА ПЛАГІАТУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

В даній статті висвітлена проблема захисту авторських прав від піратства, плагіату та контрафакції. Зроблений аналіз українського та польського законодавства в сфері охорони прав інтелектуальної власності від піратства, контрафакції та плагіату.

Ключові слова: порушення в сфері права інтелектуальної власності, піратство, контрафакція, плагіат.

Харитонова Елена Ивановна

СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ПИРАТСТВА, КОНТРАФАКЦИИ И ПЛАГИАТА С ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВОМ УКРАИНЫ И ПОЛЬШИ

В данной статье освещена проблема защиты авторских прав от пиратства, плагиата и контрафакции. Сделан анализ украинского и польского законодательства в сфере охраны прав интеллектуальной собственности от пиратства, контрафакции и плагиата.

Ключевые слова: нарушения в сфере интеллектуальной собственности, пиратство, контрафакция, плагиат.

Kharytonova Olena Ivanivna

RATHER-LEGAL RESEARCHES OF A PIRACY, COUNTERFEITING AND PLAGIARISM ACCORDING TO THE LEGISLATION OF UKRAINE AND POLAND

In given article the problem of protection of copyrights from piracy, plagiarism and counterfeiting is shined. The analysis of the Ukrainian and Polish legislation in the sphere of protection of intellectual property rights from piracy, counterfeiting and plagiarism is made.

Keywords: infringements in intellectual property right sphere, a piracy, counterfeiting, plagiarism.